BOŠNJAŠKA KULTURNA ZVEZA SLOVENIJE
BOŠNJAČKI KULTURNI SAVEZ SLOVENIJE

Latice

Beseda kot soseda

Besjeda kao susjeda

List Bošnjačkog kulturnog saveza Slovenije
ISSN 1580-8270

Prilog za književnost i jezik - 5 novembar, 2023

jskd
JAVNI SKLAD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA KULTURNE DEJAVNOSTI

Riječi – Latice, a pjesma – Cvijet, što više poljana, ljepši je Svijet!

U ovom broju:

Tragovi
Duga tradicija bosanskog jezika

Mak Dizdar:
Probuđeni spavač – Prebujeni spalec

Sjećanja
Valerija Skrinjar Tvrz: Plemenita riječ
Josip Osti: Sjeme poezije

Sevdah zbor »Rosa:
Pohvale Ljubavi i Ljepoti

Pjesnički mostovi:
Pjesnici iz zavičaja
Dragotina Ketteja

Prevodilačka književnost:
Knjige za mlade

Selma Skenderović:
Knjige koje ne šute

Nagrade
Alena Begić: Jezik je kuća otvorenih vrata

Vezeni most

Ruke

Kroz kamen živi nosih ruke dvije
kao dva znamena

Sad ruke ove trudne žive
u srcu tog kamena

Mak Dizdar

Roke

Skozi živi kamen sem nosil dve roki
kot znamenja

Zdaj te roke trudne živijo
V srcu tega kamenja

Prevod: Ines Cergol

Duga tradicija bosanskog jezika

U svjetlu izložbe "Slovom o slovu"

Bošnjačka zajednica kulture „Preporod" iz Sarajeva u saradnji s Institutom za jezik Univerziteta u Sarajevu i Muzejom književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercego-vine, obilježavajući Dan bosanske pismenosti, priredila je veliku dokumentarnu izložbu Slovom o slovu: Tragovima bosanske pismenosti.
Ta izložba je zatim, početkom ove godine, predstavljena i u Sloveniji, u Ljubljani, u okvru saradnje Instituta za jezik Univerziteta u Sarajevu i Bošnjačke zajednice kulture »Preporod« iz Sarajeva, te ZRC-a Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Ovaj dokumentarni hod kroz historiju jezika u BiH, s naslovom **»S črko o črki«**, vodi nas pregledno tragovima bosanske pismenosti od srednjeg vijeka do danas, pokazujući sve bogatstvo njene tematike i građe.
Tim povodom donosimo dio uvodnog teksta za izložbeni katalog autora prof. dr. Sanjina Kodrića, dr. Erme Ramić-Kunić i dr. Alena Kalajdžije.

Ima staro slovo što glagoli svima…
(Mak Dizdar: Kameni spavač)

Izložba Slovom o slovu: Tragovima bosanske pismenosti dokumentarna je izložba o povijesti pismenosti na bosanskom jeziku od srednjeg vijeka, pa sve do novijeg vremena, zaključno s početkom austrougarskog perioda. Izložba pokazuje duboku povijesnu ukorijenjenost i dugu tradiciju bosanskog jezika, ali i pismenosti na bosanskom jeziku, čiji se začeci javljaju upravo u dalekom srednjem vijeku, dok se njezin razvoj odvija tokom svih narednih stoljeća. Sve ovo vrijeme, a stjecajem različitih povijesnih okolnosti, tradicija bosanske pismenosti usložnjavala se, učinak čega jeste i višestrukost pisama bosanskog jezika, među kojima su najprije glagoljica i njezine različite varijante, od kojih je za Bosnu karakteristična glagoljica poluoblog tipa, potom posebna varijanta stare ćirilice, tzv. zapadna ćirilica bosanskog tipa, zatim bosančica te arebica, nakon čega slijede različite starije varijante ćirilice i latinice, kao i, napokon, savremena ćirilica i savremena latinica, odnosno ćirilica i latinica kakve danas poznajemo i koristimo.

Naime, današnja Bosna i Hercegovina zemlja je s dalekim povijesnim korijenima, ali i zemlja vrlo složene

Sa otvorenja izložbe u Ljubljani

prošlosti, što se reflektiralo i u historiji bosanskog jezika, ali i u povijesti pismenosti na bosanskom jeziku. U dalekoj prošlosti na prostoru današnje Bosne i Hercegovine govorilo se različitim jezicima i pisalo različitim pismima, kako onima koja su vezana za starosjedilačko stanovništvo, tako i onima koja su na prostore ove zemlje donijeli razni osvajači i drugi narodi koji su njime prošli, ostavivši upravo i u jeziku i u pismu svoje važne povijesne tragove. No, uprkos ovoj znatno dužoj tradiciji, o tradiciji bosanske pismenosti kao takvoj može se govoriti tek nakon dolaska Slavena na današnji bosanskohercegovački prostor i njihova postepenog stapanja sa zatečenim stanovništvom počev od kraja 6. i početka 7. st., pa nadalje, odnosno tek nakon dospijeća tekovina šire slavenske pismenosti, i to najprije ćirilo-metodske glagoljske pismenosti kao prvog oblika pismenosti kod Slavena, a potom i ćirilične pismenosti – sve to najvjerovatnije ne prije 10. st. U ovo vrijeme na prostoru današnje Bosne i Hercegovine uveliko su uznapredovali i procesi konstituiranja osobene bosanske etno-jezičke zajednice, kao i procesi formiranjem prvih naznaka, a potom i prvih stvarnih pojavnih oblika srednjovjekovne bosanske države, koja se razvija počev od tzv. zagorskih sklavinija u 9. i 10. st., potom kao banovina, a od 1377. godine i kao kraljevina.

Za srednjovjekovnu Bosnu vezuje se i naročita bosanska varijanta staroslavenskog jezika kao prvog pisanog jezika svih Slavena, pisanog najprije glagoljicom, a potom ćirilicom kao prvim slavenskim pismima, odnosno bosanska redakcija staroslavenskog jezika. Kao osobena bosanska varijanta staroslavenskog jezika, bosanska staroslavenska redakcija imala je sve elemente koji je određuju kao poseban jezički identitet: jedinstvene prostorne i vremenske koordinate, specifične društveno-političke uvjete, zatim pripadnost jednom, manje-više

zaokruženom društvenom i kulturnom krugu te osobenu religijsko-ideološku obojenost. Osim u jeziku, ove specifičnosti vrlo rano ispoljile su se i u pismu, što će pokazati već i slučaj Humačke ploče, kamene ploče najvjerovatnije s kraja 10. ili početka 11. st., koja je pisana ćiriličnim pismom s upotrebom pet slova glagoljice. Nakon toga, broj osobenih bosanskih tekstova postaje sve veći, posebno s dubljim ulaskom u srednji vijek i s razvojem srednjovjekovne bosanske države, pri čemu svi ti tekstovi i u jezičko-pisanom, ali i u književnom te širem kulturnom smislu čine naročiti fenomen, koji je moguće jasno razlikovati od drugih jezičko-pisanih, književnih i kulturnih fenomena na širem prostoru Slavenskog juga, a posebno još šire. Bosanski stećci sa svojim osobenim natpisima, kao dio specifične bosanske sepulkralne kulture, samo su najpoznatiji, a nikako i jedini primjer osobene bosanske pisane tradicije, u kojoj posebno mjesto imaju i povelje, darovnice te drugi dokumenti bosanskih vladara i velikaša, različite crkvene knjige, a naročito evanđelja i drugi tekstovi iz korpusa tekstova Crkve bosanske, potom drugi različiti religijski i slični spisi te pojedini tekstovi svjetovnog karaktera…

S osmanskim osvajanjem Bosne 1463. godine prestaje postojati srednjovjekovna bosanska država, a za njom ubrzano jenjava i praktično se gasi i srednjovjekovna bosanska pisana tradicija, kao i ukupna bosanska srednjovjekovna kultura, koja će u kasnijim stoljećima preživjeti tek u pojedinim tragovima, a i tad najčešće preoblikovana u skladu s novim društvenim kontekstom, kako to potvrđuju neki sačuvani spomenici poput Kunovskog zapisa iz šezdesetih godina 16. st. ili bosanični natpisi na muslimanskim nišanima iz 15. i 16. st. Umjesto starih kulturnih formi javljaju se nove, dominantno pod utjecajem orijentalno-islamske kulture i civilizacije, što se reflektira na sve sfere života, pa tako i na jezik te pismenost...

S austrougarskom okupacijom Bosne 1878. godine bitno se mijenja i pojava bosanske pismenosti, u koju sve intenzivnije prodiru savremena ćirilica i savremena latinica, dok se arebica i bosančica vremenom povlače. Istina, latinica u starijim svojim varijantama u Bosni je bila prisutna i ranije, posebno počev od 18., a još više od 19. st., i to prije svega kod bosanskih franjevaca, naročito s obzirom na njihove veze s hrvatsko-

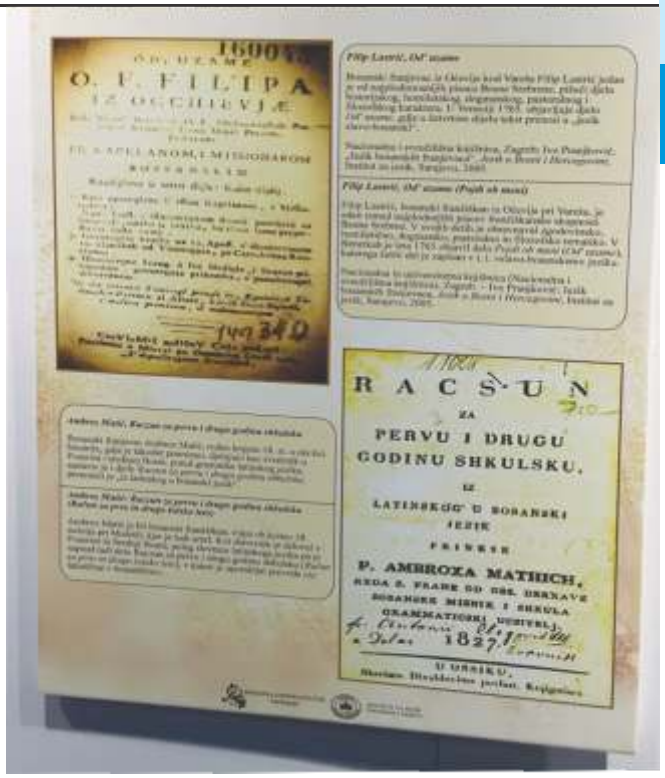

katoličkim jezičko-književnim i kulturnim prostorom, dok će kod bosanskih pravoslavaca dominirati različite starije varijante ćirilice, kao direktni komunikacijski kanal sa srpsko-pravoslavnim jezičko-književnim i kulturnim kontekstom. Što se tiče bosanskih muslimana – Bošnjaka, za razliku od savremene latinice, sa savremenom, Vukovom ćirilicom Bošnjaci će se bliže susresti i prije austrougarske okupacije, pa će npr. još 1866. godine čak i zvanični vilajetski list Bosna, osim na turskom i arebici, biti uporedo štampan i Vukovom ćirilicom na bosanskom jeziku, dakle dvije godine prije negoli je Vukova ćirilica zvanično prihvaćena u Srbiji.
Kao i svaki drugi izbor, ova izložba nužno je selektivna, te je, naravno, tek jedna moguća interpretacija složenosti i raznolikosti bosanske pisane tradicije. No, ma koliko bila selektivna i u tom smislu ograničena, i ova izložba dovoljan je pokazatelj bogatstva bosanske pisane baštine, o kojoj se još uvijek malo, premalo zna, što je jedan od razloga da se bosanski jezik i danas nedovoljno uvažava kao takav. Neizbježna selektivnost i ograničenost ove izložbe, stoga, ostaje kao poziv za nove prikaze i nove interpretacije bosanske pisane tradicije, kao i bosanske jezičke prošlosti uopće, koja, bez i najmanje sumnje, pokazuje i dokazuje zbilju bosanskog jezika i njegovu historijsku i kulturnu utemeljenost.

Predstojnik Instituta za slovenski jezik Frana Ramovša pri ZRC-ju SAZU-ja **Kozme Ahačič** je za STA ob razstavi dejal, da je BiH s svojim jedrom Sarajevom »gotovo eden tistih svetovnih centrov, kjer se že dolga stoletja stikajo politične, verske in druge, tudi z jezikom povezane problematike, kjer sprejemanje različnosti in udejanjanje večjezičnosti ni le življenjska drža – kot je marsikdaj pri nas – ampak del vsakdana. Različnost in večjezičnost je treba tam vsak dan precej aktivno živeti«.

Probuđeni Kameni spavač / *Prebujeni Kamniti spalec*

Čuvena zbirka poezije Maka Dizdara – u novom jezičkom ruhu, u prevodu na slovenski jezik.

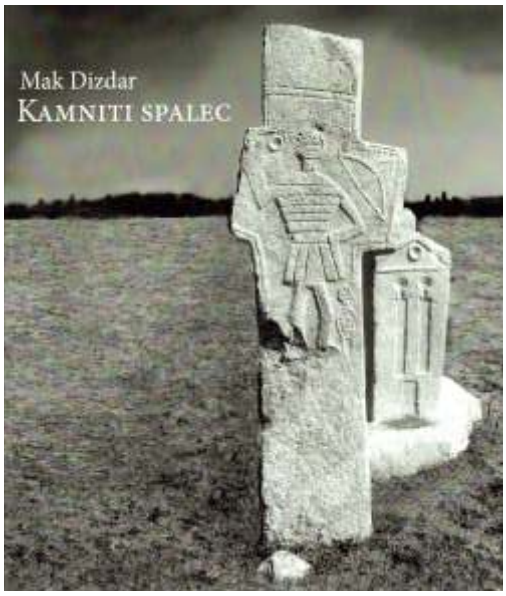

»Kameni spavač«, čuvena knjiga poezije Maka Dizdara, »probudila se« u punom sjaju i u prevodu – Ines Cergol - na slovenski jezik, a s potpisom KUD »Logos« i nadahnutom pratećom besjedom Muanisa Sinanovića, koji između ostalog naglašava:

»S prevodom Kamnitog spalca v slovenščino dobivamo eno najpomembnejših pesniških zbirk dvajsetega stoletja, krepko več kot pol stoletja od prvega izida v izvirniku. Čeprav sta slovenska in bosanska književna kultura tedaj delovali v skupni državi, čeprav je šlo za proslavljeno zbirko poezije, do prevoda v celoti prej ni prišlo. Zdaj pa prihaja nesluteno, skrivnostno kakršna je tudi ta poezija sama.«

Ističući da, kako po svom jeziku, tako i po svome duhu, koji su zapravo jedno te isto polazište, zbirka predstavlja izrazit prevodilački izazov, jer i sa svojom neiscrpnom snagom ponire u dubinu duha lokalne kulture, pjevajući je iz srži njenog bola i radosti.

Pjesme »Kamenog spavača« žive i u svome snu, u onom što je bilo davno, ali je još uvijek živo, dosegljivo srcu i jeziku, i u doživljaju svakog pojedinca, koji u trajanju stoljeća i usidrenosti u najznačajnije duhovne i povijesne tokove Evrope, ima i svoj duboki osobni doživljaj pjesničkih slika i imaginacija.

Poezija Maka Dizdara, u ovoj zbirci, iz koje vam u ovom broju »Latica« donosimo nekoliko pjesama, doima se kao nepresušna ponornica, čije žuborne duboke riječi još uvijek otkrivamo u njihovim višeslojnim značenjima. I svaki stih je kao jedan stećak, ta kamena poruka prošlosti koja želi da buduće bude uvijek bolje i ljudskije.

Mak Dizdar

Zapis o zemlji

Pitao jednom tako jednoga vrli pitac neki:
A kto je ta šta je ta da prostiš
Gdje li je ta
Odakle je
Kuda je
Ta
Bosna
Rekti

A zapitani odgovor njemu hitan dade:
Bosna da prostiš zemlje jedna imade
I posna i bosa da prostiš
I hladna i gladna
I k tomu još
Da prostiš
Prkosna
Od
Sna

Mak Dizdar

Zapis o deželi

Vprašal je tako nekoga poprej vrli povpraševalec neki:
A kdo je ta kaj je ta brez zamere
Le kje je ta
Od kod je
Kod je
Ta
Bosna
Povej

A vprašani tedaj odgovor hiter mu poda:
Bosna ta brez zamere neka dežela je
Postna i bosa brez zamere
In hladna in lačna
I ob tem še
Brez zamere
Kljubovalna
Zaradi
Sna

Zapis o petorici

Četvorica jednog vode
Jednog gone četvorica

Četvorica mrka lica
Preko vode preko žica

I od ića i od pića
I od ruha i od kruha

Kroz živice kroj ižice
Od svobode od slobode

I od hiže i od greba
I od zemlje i od neba

Četvorica jednog vode
Jednog vode četvorica

Četvorica jednog broji
Četiri se jednog boji

Zapis o peterici

Četverica enega vodi
Enega goni četverica

Četverica mrkih lic
Preko vode in prek žic

In od jesti in od piti
In od puha in od kruha

Skozi žive meje skozi tuje preje
Od te in druge svobode

Od ognjišča in grobišča
In od kraja in od raja

Četverica enega vodi
Enega vodi četverica

Četverica enega štet hite
Štirje enega se boje

Zapis o bogatstvu

Nikada nikom ne rekoh
Kako stekoh blaga

Sada neka se zna
Da tagda u ruke vraga
Stigoh

Da s njega
Zbog blaga da pogiboh

Zapis o bogastvu

Nikdar nikomur nisem povel
Kako sem prišel do bogastva

Zdaj pa naj se ve
Da sem torej v roke hudiča
Prispel

Da po njem
Zaradi bogastva sem konec vzel

Zapis o štitu

Poiskah štit dobri da štiti me

Bacih ga potom dobrog jer
Tišti me

Zapis o ščitu

Poiskal sem dober ščit da bi ščitil me

Potem sem ga dobrega odvrgel ker
Tiščal me je

Zapis o nadi

A ovo pisa
Sužanj koji se ne raduje

Nek bude potonji sužanj
Što izgubio nadu je

Zapis o upanju

In to je napisal
Suženj ki se ne raduje

Naj bo poslednji suženj
Ki obupuje

Zapis o očima

Vidim da vidim
Divim se kad vidim

A vidik vas mi sad
Sad u bojama sivim

I ne znam tad
Da li da vid vidam

Ili drukčije
Neke vidike

Da zidam?

Zapis o očeh

Vidim da se čudim
Čudim se ko vidim

A ves vidik je zdaj
Sad v barvah sivih

In ne vem tedaj
Ali moram vid zdraviti

Ali neke drugačne
Vidike

Postaviti?

Zapis o izvoru

Rastvorio sam se
I potekao

Potocima

Rijekama

Morima

Sada sam tu

Sada sam tu
Bez sebe

Gorak

Kako svom izvoru
Da se vratim?

Zapis o izviru

Razprl sem se
In potekel k

Potokom

Rekam

Morjem

Zdaj sem tu

Zdaj sem tu
Brez sebe

Grenak

Kako naj se vrnem
K svojem izviru?

Bila je Latica i našeg Cvijeta

Plemenita riječ Valerije Skrinjar Tvrz

Slovenačko-bosanskohercegovačka književnica Valerija Skrinjar Tvrz, koja je najljepše stranice svoga bogatog stvaralaštva utkala i u stranice naših izdanja, među kojima je i »Latica«, preminula je sredinom jula u 94. godini, ostavljajući iza sebe bogat i raznovrstan literarni opus – uz romane, u kojima oživljavaju i predjeli i likovi njenog Zagorja ob Savi i njene Bosne, posebno u trilogiji »Na svojoj, na plemenitoj«, »Jutro u Bosni« i »Bosna i Soča«, te »Rolanov krug«, a tu je i više zbirki pjesama i knjiga za djecu, među kojima svojom poetičnošću i maštovitošću plijene i dvije bajkovite – »S one strane duge« i »Zlatna jabuka«, objavljene u ediciji »Mali princ« izdavačke kuće »Bosanska riječ / Lijepa riječ« Za svoj opus i literarni doprinos književnosti za djecu dobila je niz nagrada, među kojima su i »Mali princ« i »Vezeni most – Nasiha Kapidžić Hadžić«, a bila je nominirana i za najveću svjetsku nagradu u književnosti za djecu – Astrid Lindgren.

Na ovogodišnjem Međunarodnom sajmu knjiga u Sarajevu, Valerija Skrinjar Tvrz dobila je i glavnu nagradu za izdavački poduhvat – za svoju »Bosansku trilogiju«, objavljenu u izdanju »Lijepe riječi« iz Tuzle.

Valerija Skrinjar Tvrz rođena je 8. novembra 1928. godine u rudarskom kraju Zagorje ob Savi, u svojoj Sloveniji, a vezana je i za svoju Bosnu, u kojoj je živjela četrdeset godina u Sarajevu, kao novinar u »Oslobođenju« i urednica u »Malim novinama«. Životni putevi su je ponovo vratili u Sloveniju, kada je, na početku devedesetih godina, izašla iz opkoljenog i granatiranog Sarajeva u jednom konvoju. Slovenija i Bosna, njene dvije domovine, nadahnuto žive u njenim djelima, i u sjećanjima na ovu veliku književnicu. Kao što žive i ove rečenice koje je napisala upravo za »Latice«, a koje nas vraćaju u njeno slovensko djetinjstvo, u taj čudesni izvor inspiracija i sjećanja.

Bila je i sjajna latica i našeg cvijeta od riječi i osjećanja.

Izsanjani svet otroštva

Oživljavajući neke slike iz svoga djetinjstva, koje su kasnije postajale i najljepše inspiracije za njene brojne knjige bajki, Valerija Skrinjar Tvrz je specijalno za naš prilog zapisala:

»Odraščala sem v času velike gospodarske krize. Ni bilo dela, ni bilo denarja. V mojem rojstnem kraju so rudarji gladovno stavkali v jami, pod zemljo. V takšnih razmerah je manjkalo denarja za kruh, na igrače se ni mislilo. Otroštvo sem preživljala v naravi. Imela sem svoje skrivne kotičke kamor sem najraje zahajala. V senci košate potonike sem gledala na pokopališče in mislila na mamo, ki mi je prezgodaj umrla. Izpod velike lipe, nad bregom, se je moj pogled sprehajal po daljnih vrhovih gora, ozarjenih oblakih, po izsanjanih deželah in čarobnih bitjih s katerim sem se srečevala in pogovarjala.

Izsanjani svet otroštva je ostal z menoj ko sem začela pisati knjige. In, spremenila sem ga u bajke, v pravljice in podarila bralcem. Vesela sem ko zvem, da moji čarodeji prijateljujejo z mnogimi ljubitelji knjige.« (Ljubljana, 21. 11. 2021.)

Sjeme poezije

Prijatelji pred spomen-pločom u Tomaju

Početkom jeseni, ove 2023. godine, na kući u Tomaju postavljena je spomen-ploča koja podsjeća, da je tu živio i stvarao pjesnik, prozaist, esejistik, prevodilac Josip Osti, autor brojnih knjiga, pisanih i na bosanskom i na slovenskom jeziku. Bio je to istinski »vrt lijepih riječi« koji, i nakon Ostijevog odlaska, zrači nekom čudesnom snagom imaginacije i dobrote. Prije svega – duše. Jer i Ostijeva najčešća riječ u svakodnevnom obraćanju bila je – duša: Živjo, Dušo! Dušo, kako si mi? Da, tu sam, Dušo! Hvala, Dušo, javi se! Dušo, u redu…

I tu je Josip Osti sijao sjeme dobrote i poezije. A sijao ga je i među mladima u njihovim najtežim vremenima, kad su u Sloveniju došli kao izbjeglice iz BiH, i kad ih je otvorenog srca primio u svoju školu kreativnog pisanja, u Ljubljani, u okviru »Vodnikove domačije«, a zatim i Društva bosanskohercegovačko-slovenskog prijateljstva »Ljiljan«. I učio ih, ali i sam od njih učio. Tako je napisao i u svome nadahnutom sjećanju, koje je objavljeno u predgovoru jedne izuzetne knjige koja je nastala u okviru literarnih »radionica« u kojima su djeca iz BiH ispisivala svoje literarne ispovijesti - pjesme, priče, zapise, a koje su se zatim, u redakciji pjesnika Ismeta Bekrića, našle među koricama jedinstvene knjige, s naslovom »Kad procvjetaju suze«.

Objavljujemo Ostijevo sjećanje »Učenik sam svojih mladih učenica«, kao još jedno svjedočenje o velikoj kulturnoj, ljudskoj misiji ovog stvaraoca, koje je i uvod u izbor dječijih radova iz ovog izdanja koje i danas, još više, u jeku novih stradanja nevine djece i njihovih roditelja, ima svoje poruke mira, kad i svaki dobronamjernik poručuje, kao jedan bosanski dječak prije skoro 30 godina: »*Pružam dlan prema suncu, tražim slobodu i tjeram rat…*«

Josip Osti: Učenik sam svojih mladih učenica

Učenik sam svojih mladih učenica. Polaznica moje škole kreativnog pisanja. Prognanica i izbjeglica iz Sarajeva i Bosne. Sa zavežljajima prepunim ratnih užasa, zapamćenih stravičnih slika, pljački, ubojstava, zgarišta, mornih snova… Prepunim jeze od onoga što im se dogodilo i strepnje od onoga što će im se još u životu dogoditi. Djevojčica kojima sam, u Ljubljani, u podrumu nekadašnjeg doma pjesnika Valentina Vodnika, kao da se i tu skrivamo od granata, čitao pjesme. Kojima sam govorio o Homeru, Sapfo, Danteu, Petrarki, Goetheu, Schilleru, Puškinu, Tagori, Valeryju, Rimbaudu, Apollinairu, Traklu, Whitmanu, Mastersu, Emuly Dikinson, Nerudi, Herbertu, Wislawi Szymborskoj, Kosovelu, Ujeviću, Kocbeku, Dizdaru, Zajcu, Šalamunu… I o mnogim drugim pjesnicima, pripovjedačima, romano-piscima… Niz čijih imena zvuči kao pjesma nad pjesmama…

Govorio o književnim likovima kao o živim ljudima. Govorio o ljudskim vrlinama i manama. Govorio o svom djetinjstvu. O baki, djedu, majci, ocu, stricu, tetki, ujaku… O svom ljubavnom dvorištu. O životinjama s kojima sam odrastao. Koje su me učile ljubavi. Govorio dugo. Od riječi mehlem spravljao i njima zacjeljivao rane na duši onima kojima je uspjelo spasiti glavu. Upućivao ih da spoznavanjem sebe spoznaju drugog. I obratno. Govorio, govorio, govorio…

Dugo nisam primjećivao kako, pred mojim očima, rastu kao iz vode. Kako mirišu, usred zime, na proljeće. Kako se naše okupljalište pretvara u vrt, okupan suncem, tim zajedničkim bogom koji nam vraća izgubljenu vjeru u ljude i život. Kako njihov pjev o boli, patnji i tuzi sve češće smjenjuje pjev o žudnji za ljubavlju. Kako je sjeme poezije već dalo čudesne plodove. Kako se moja škola kreativnog pisanja pretvorila u školu kreativnog disanja. U školu u kojoj učenik sam svojih mladih učenica. (Ljubljana, 1997.)

Pohvale Ljubavi i Ljepoti

»Pjevamo i za sebe, i za druge...«

»… Osim brojnih sevdalinki sa lokalnim obilježjima, koje pjevaju o glasovitim pojedincima i ljubavnim zbivanjima u sredinama većih i manjih bosanskohercegovačkih gradova i kasaba, osnovom ove lirske vrste može se smatrati i manji broj pjesama koje odlikuje naglašena čulnost i posebno ljubavno osjećanje, obilježeno turcizmom *sevdah* (ljubav, ljubavna čežnja, ljubavni zanos), prema kojemu je ova pjesma zapravo i dobila svoje ime. Za razliku od sevdalinki sa lokalnim obilježjima, koje su spjevane u trećem licu, ove pjesme su lirski monolozi, momački ili djevojački, sa osjeća-njem bezizlaza zbog neostvarene ili neuzvraćene ljubavi, nevjerstva, samoće ili čekanja, ili su to usklici poletnog osjećanja ljubavne radosti pred ljepotom drage ili dragog, odnosno drhtaji slatkog iščekivanja susreta sa ljubljenim bićem. Ove sevdalinke upečatljivo su izrazile ponor beznađa i ljubavnog očajanja, ali i vilovito ljubavno ushićenje i razdraganost životnu do koje ostvarenje ljubavi dovodi, pa neke od njih izrastaju u veličanstvene pohvale ljubavi i ljepoti žene…« (Dr Munib Maglajlić, *»101 sevdalinka«*, Prva književna komuna, Mostar, 1977.)

Pada Rosa na stihove,
a Stih svaki Pjesmu zove,
a te Pjesme, Srca strune,
Ljubavne su Čežnje pune.
(Ismet Bekrić)

A ta Rosa, prepuna žudnje za ljubavlju, za ljepotom, za čudesnim trenucima radosti i zanosa, srećna kad i druge može učiniti srećnim, upravo je posudila ime **Sevdah zboru »Rosa«**, koji već dvije godine pjeva i zrači odsjajima bogatijeg života u kojem nas uzvisuju i najmanji treptaji svakodnevice. I glasa iz kojega izvire sevdah i teče, kao rijeka, po poljanama na kojima rastu i povijaju se, ali se ne lome, sretni i sjetni cvjetovi. Uvijek uspravni, kao Ljubav!

Pjevali su na probama, na susretima i koncertima u Ljubljani, Sarajevu, Bihaću, u Društvu bosanskohercegovskega in slovenskega prijateljstva »Ljiljan«, u programima Televizije Ljubljana.

»Pjevamo i za sebe, i za druge, jer sevdalinka je duša koja uvijek traži drugu dušu, kao što rosa traži listove i latice cvjetova.«

Tako govore, i pjevaju, članice ovog zbora: Maida Džinić, Nina Pantić Čehajić, Sanela Havić Ajkić, Sandra Zemljarič, Biserka Lesjak, Tiđa Garibović. Kata Krišto Budimir, Elizabeta Maleškić, Maja Knežević Varagić, Nermina Čolić, Mirna Banovšek Tul, Ermina Bender, Maja Mustedanagić, Muhiba Pašić, Kada Ponjević, Mateja Bedenk Košir, Jasna Cepić, Katjuša Tomšič Juvančić, Anka Peunik, Timka Barbarič Ajeti, Safija Kekić Ramić, Helena Jarm i Ivana Porobić. I Adis Ponjević (harmonika).

Tako priča i pobudnik ove kulturno-umjetničke ljepote **Kerim Dizdar**:

»Razmišljao sam, kako bi bilo lijepo da u Ljubljani zaživi hor koji bi afirmisao kulturnu baštinu BiH kroz narodne pjesme, koji bi postao i mjesto druženja i prijatelja BiH i Slovenije. U početku je bilo i neke skepse, ali – zahvaljujući i Majdi Džinić, predsjednici KUD-a Rosa, okupio se dovoljan broj zaljubljenica u

sevdah, kojima se, kao stručni vođa, pridružio i prof. Saša Čano (prvak Ljubljanske opere), da bi za relativno kratko vrijeme hor doveo na zavidan umjetnički nivo. Uslijedili su zapaženi nastupi u Ljubljani, Bihaću, Sarajevu, Kopru, Tuhelju –na smotri horova.«

O tom muzičkom putu, od proba i nastupa do koncerata, **prof. Saša Čano**, umjetnički rukovodilac zbora, između ostalog kaže:

»Na svakoj probi i nastupu trudimo se dosegnuti željene ciljeve u interpretaciji sevdalinki, koje treba da u slušaocima probude sva ona osjećanja koja zrače iz pjesme. Dikcija, muzički akcenti, dinamičko sjenčenje - neki su od elemenata muzičke izvedbe za koju pjevač mora imati izrazit osjećaj. Da bismo mogli tumačiti, približavati sevdalinku, treba otkrivati, shvaćati i njenu dušu; da bi se osjetila ova pjesma, treba razumjeti i njene metafore, alegorije i druga stilska izražajna obilježja kojima sevdalinka obiluje.«

A o toj »duši sevdalinke« predsjednica KUD-a Rosa, **Maida Džinić** priča:

»Sevdah hor Rosa ima 22 članice, različitih starosti, profesija, narodnosti, koje povezuje prije svega ljubav prema muzici, posebno sevdahu i sevdalinci. Naša je zajednička želja da nas taj zanos, taj entuzijazam i dobra volja vode i dalje, da pjevamo, putujemo, nastupamo, i širimo krug naših slušalaca i prijatelja. Taj naš zanos pjesmom osjetio se i na našem predstavljanju na Televiziji Slovenije, kad smo dobili, i čuli, dosta pohvalnih riječi, koje nas motivišu i nadahnjuju stvaralačkim optimizmom. Drago nam je da je naš hor sazrio i do svojih prvih samostalnih koncerata, koje već pripremamo.«

MILA MATI, POŠLJI ME PO VODO

»Mila mati, pošlji me po vodo,
ker me moj dragi ob izviru čaka!«

»Pojdi, hčerka, se pa hitro vrni,
niti ure - časa ne obrni!«

Steče k izviru dekle zaljubljeno,
bledi jo mesec - gleda izgubljeno.

»Oj, dragi mesec, tako ti mladine,
ti razsvetljuješ - brege in doline!

»Oj, povej mi, če sem drag' mu želja,
ali mu moja - vrnitev da veselja?«

»Oj, dekletce, ti si polna čarov,
a te je dragi - ob izviru varou!«

KRAJ POTOKA BISTRE VODE

Kraj potoka bistre vode,
šuma zelena.
nevesela, zabrinuta
sjedi djevojka.

Potok teče i protiče,
tiho žubori,
a djevojka, uplakana,
kroz plač govori.

Vrati mi se, mlad junače,
mladi, mlađani,
da na tvojim grud'ma umrem,
grud'ma vatrenim.

OB POTOKU Z BISTRO VODO

Ob potoku z bistro vodo
gozd je zeleni.
neveselo, zaskrbljeno
dekle tu sedi.

Potok teče in odteče,
tiho žubori.
a dekle, v solzah,
skoz' jok govori.

Vrni mi se, mladi junak,
leta mladostnih,
da na tvojih prsih umrem,
prsih ognjenih.

ZAPELA JE ŠOJA PTICA

Zapela je šoja ptica,
misli, da svit je,
aman-aman, misli da svit je.

Vstani Kata, vstani mila,
zbiraj darila,
aman-aman, zbiraj darila.

Jaz sem mlada in sem revna,
nimam daril,
aman – aman, nimam daril.

Ko si mlada in si revna,
zakaj se možiš,
aman – aman, zakaj se možiš?

Oddala me stara mati,
nisem vedela,
aman-aman, nisem vedela.

Latice u BiH Blago nama, blago svima,

Naše »Latice« su imale tu radost, da su bile jedan od ukrasa ovogodišnjeg **Međunarodnog dječjeg festivala »Vezeni most«**, koji je od 10. do 14. oktobra održan u Tuzli, drugujući sa djecom i na širem području Tuzlanskog kantona, ali i BiH i regije. Bio je to istinski stvaralački vez, satkan od literarnih riječi, nota, boja, pozorišnih predstava, kreativnih radionica, maskenbala, druženja…

A od svoga početka, prije punih 20 godina, ova svetkovina radosti i stvaralštva, kako napisa pjesnikinja iz Tuzle Mara Grbić, *»ljubav i sreću mladima dijeli, / kroz priče razne, pjesme i rime,/ strpljivo veze svoje ime / i stihovima sve nas spaja,/ poput nevidljivog zagrljaja«.*

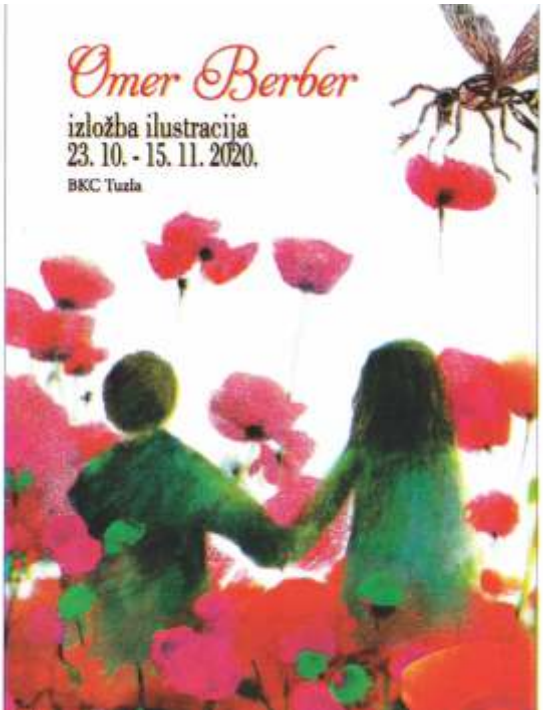

Na »Vezenom mostu« u Tuzli rođena je i ideja o pokretanju našeg priloga za jezik i književnost »Latice«, jer smo razgovarali o potrebi povezivanja naše književne riječi s našom brojnom populacijom u svijetu, prije svega s najmlađima, koji rastu i obrazuju se u večjezičnosti. Pisci su to odmah podržali i svojom saradnjom. Tako je i jedan plakat za izložbu slika i ilustracija poznatog likovnog umjetnika Omera Berbera postao naš znak i na naslovnoj strani »Latica«.

Dobrota, razumijevanje, prijateljstvo, ljubav…

A kako je sve to počelo? O tome pjesnik i pokretač ove manifestacije, **Šimo Ešić**, između ostalog piše: »Kada sam, poslije nesretnih devedesetih, razmišljao kako obnoviti Oktobarska poetska drugovanja, književnu manifestaciju posvećenu djeci, koja je od 1972. do 1991. okupila gotovo sva značajnija književna imena tadašnje Jugoslavije, najteže mi je bilo smisliti način kako, u ona nova poslijeratna smutna vremena… odobrovoljiti pisce, moje kolege, da se opet okupe, razmjenjuju mišljenja, informacije i ideje, da se druže i podržavaju…«

I, rodila se ideja – **Mali princ**, kao simbol koji ne samo u svijetu, nego i na našim prostorima, znači isto: dobrota, razumijevanje, prijateljstvo, ljubav… Dalje je sve išlo lakše, pjesnik Ešić sjetio se knjige **»Vezeni most«** Nasihe Kapidžić Hadžić, i njene pjesme koja je simbol duhovne, pjesničke povezanosti među ljudima, i koja se istinski zalaže za mir i sretnija djetinjstva.

I tako je počelo. I tako već 20 godina. I tako, u punom sjaju i prijateljstvu, i ove jeseni, ovog oktobra, kada su ponovo dodijeljene i nagrade za najbolje knjige – **»Mali princ«** i **»Mala vila«**. Nagrada »Mali princ« dodjeljuje se za najbolju dječju knjigu u regionu (BiH, Hrvatska, Srbija, i Crna Gora), a nagrada »Mala vila« za izvrsnost u dječjoj literaturi. Ovogodišnji »Mali princ«

Nova knjiga B. H. Planjca - u prevodu na slovenski jezik

na Vezenim mostovima…

za najbolju knjigu u regionu pripao je **Jeleni Angelovski** za njen sjajno napisan roman o odrastanju **»Mika«**, priču o tinejdžerskoj potrazi za vlastitim identiteom. A »Mala vila« dodijeljena je njemačkom književniku **Joštu Baumu**, za uzbudljivu krimi-priču »Detektivi na ljetnom raspustu«, te posthumno **Enisi Osmanević Ćurić** za njenu poetsku prozu o djetinjstvu i odrastanju »Sunčana strana djetinjstva – Bukovi i tihaci«. A kad je riječ o nagradi »Mala vila«, recimo i to, da je to vrijedno priznanje, kad je ustanovljeno, upravo došlo u Sloveniju, za knjigu proze **Brede Smolnikar** »Pupoljci« (»Popki«), koju je na bosanski jezik preveo naš urednik Ismet Bekrić.

Radosti »Vezenog mosta«

Vratimo se ponovo radostima i nadahnućima »Vezenog mosta«, kojem je i pjesnik **Muhidin Šarić** posvetio stihove: *»A ovaj most od naših želja, / satkan srcem prijatelja, / dvadeset godina spaja sad, / drugovanjem u prvom licu: / Tuzlu, Zagreb, Beograd, / Sarajevo i Podgoricu. Preko njega, sa svih strana, / pređu: Mirsad i Mirjana,/ pređu Amir, Momir, Mira, / Miran, Mirjam i Admira, / i Miralem, i Miomir, / Samir, Damir i Tihomir./ i svi ini što ne žele / međusobno da se dijele…«*

I zato: Blago nama, blago svima, / na Vezenim mostovima!

O piscima i priznanjima za najbolje knjige pisali smo i mi na našim stranicama, i zato smo radosni što smo na svečanoj dodjeli nagrada »Mala vila« mogli predstaviti i naše »Latice«, i njihov dosadašnji komplet pokloniti i Institutu za dječju književnost BiH, koji je u ime ove značajne ustanove za vrednovanje i podsticanje literature za djecu primio književnik i izdavač **Dr. Bajruzin Hajro Planjac**, koji nas je pozvao i da posjetimo Bobare kod Tešnja, gdje se, uz njegovu izdavačko-štamarsku kuću Planjax, nalazi i sjedište Instituta za dječju književnost, te Spomenik knjizi i Aleja pisaca. A taj najtiražniji pisac za djecu u BiH, čija su djela prevedena već na dvadeset jezika, ove godine je i jedan od nominiranih bh. pisaca za najveću nagradu za dječju književnost u svijetu – nagradu **»Astrid Lindgren«**, uz kojega je za ovo visoko priznanje nominiran i bajkar i osnivač i direktor Festivala za dječju umjetnost u Sarajevu (FEDU) **Fahrudin Kučuk**, koji je također bio gost ovogodišnjeg »Vezenog mosta«. I on, kao i Planjac, naglašava da »Vezeni most«, kao i FEDU u Sarajevu, uveliko doprinose afirmaciji lijepe riječi za djecu, i uopšte stvaralaštva u BiH i široj regiji. Recimo još da je na »Vezeni most« Bajruzin Hajro Planjac donio i još jedno izdanje svoje proze »Tajne djedovog mlina«, ovog puta u prevodu na slovenski jezik.

Ovo naše prelaženje preko »Vezenog mosta« u Tuzli neka bude uljepšano još jednim listanjem »Latica«, kad smo na promociji ponovo pročitali Prešernove stihove iz »Zdravljice« i slovenske himne, koji pozivaju na mir u svijetu:

Nek žive svi narodi,
koji za danom žude
sve dok nam sunce brodi
mir u svijetu bude,
i da je svak
slobodnjak,
ne kao vrag,
već susjed drag

Nagrada „Mali princ“

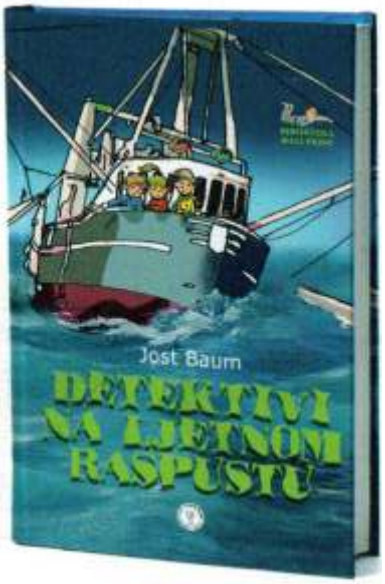

Nagrada „Mala vila“

Nagrada „Mala vila“

Pjesnici iz zavičaja Dragotina Ketteja

Pjesme članova Literarnog društva iz Ilirske Bistrice – na stranicama poetske zbirke koja je nedavno izašla u Sarajevu.

»Nova svjetlost« naziv je Udruženja za kulturu u Sarajevu koje već nekoliko godina raspisuje natječaje za poeziju, na koje svoje pjesme šalju autori ne samo s područja Balkana i Erope, nego i sa drugih kontinenata. Najbolja ostvarenja se zatim susreću među koricama različitih antolgijskih i panoramskih izdanja.

Tako je početkom jeseni u Sarajevu izašla jedna poetska panorama, s naslovom **»Pojezistan«**, u kojem je zasijala i slovenska pjesnička riječ – pružio se još jedan pjesnički most, ovog puta između Sarajeva i Ilirske Bistrice, poetskog mjesta na putu između Postojne i Rijeke, u kojem je rođen i veliki slovenski pjesnik Dragotin Kette, jedan iz velike četvorice slovenske moderne. Bistriško Literarno društvo izdaje i svoj časopis, »Stopinje«, a ovog puta nekoliko njihovih pjesama, objavljenih u Sarajevu, u prevodu na bosanski jezik, možete pročitatai i na stranicama ovog broja »Latica«. Zanimljivo je, da je njihov prevodilac, Ismet Bekrić, i sam član ovog društva koje nastavlja poetske puteve pjesnika sa Prema – Dragotina Ketteja.

Jože Kopriva: Premski grad

Teja Logar Morano

Utrinki nade

Spihala bo pleve nepoštenja,
frcnila dolgoprste filigrana,
prekucnila pološčeno svojat,
da v goltu bo ostalo neizgovorljivo.

Gluhi ne bo več v okovih tišine,
zavetišča iščočih bodo prazna,
na dlani sonce bo in kremenčev prah.

Iz neizčrpnih globin sožitja
bo zavel ponos ob boku modrosti.

Iskre nade

Otpihala bih pljevu nepoštenja,
odbacila dugoprstost filigrana,
preturila uglađenu svojinu,
da u grlu ostane neizrečeno.

Gluhih neće više biti u okovima tišine,
utočišta traženih bit će prazna,
na dlanu sunce, i kremeni prah.

Iz neiscrpnih dubina suživota
uzdignut će se ponos uz bok mudrosti.

Franc Gombač

Lepo, lepše, najlepše

Najlepša jutra so zjutraj
(nekje že slišano in zapisano),
zvečer večeri,
noči ponoči,
pomlad spomladi,
noči poletne pa poleti;
le kdaj jesen, če ne jeseni
in zime vse pozimi.

In meni lepše je sedaj,
kot mi včeraj je bilo,
saj jutri še odprto je,
a pravim vam:
če lepo je najlepše,
bo sreča najsrečnejša!

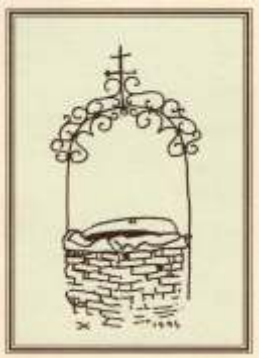

Jože Kopriva: Vodnjak

Lijepo, ljepše, najljepše

Najljepša su jutra ujutro
(negdje već znano i zapisano),
svečeri večeri,
noći ponoći,
proljeće sproljeća,
noći ljetne poljeti.
A kada jesen, ako ne jeseni
i zime sve pozimi.

I meni ljepše je sada,
nego što jučer je bilo,
jer sutra je još otvoreno,
i kažem vam:
ako je lijepo najljepše,
i sreća će biti najsrećnija.

Patrik Tomšič

BESEDA

Lahko te poboža in se te nežno dotakne
ali pa tudi pogreje srce.
Včasih svojo gorečnost umakne
in z bolečino privabi solze.

Včasih je topla, včasih je sladka,
včasih na vrtu zelenem poseda.
Zna biti ostra, zna biti kratka,
vsega je zmožna edino beseda.

S svojim pomenom piha na dušo,
z iskrenim nasmeškom pokaže izraz.
Lahko pa prereže zguljeno sušo
in z ostrino pokaže pravi obraz.

Včasih je topla, včasih je sladka,
včasih na vrtu zelenem poseda.
Zna biti ostra, zna biti kratka,
vsega je zmožna edino beseda.

RIJEČ

Lako te pomiluje, nježno takne,
i ti srce zgrije.
Ponekad svoju zanesenost umakne
i suze svojim bolom otkrije.

Nekad je topla, nekad slatka,
nekad u zelenom vrtu lješkari.
Bude i oštra, bude i kratka,
samo riječ je sposobna za mnoge čari.

Svojim pomenom duši godi,
iskrenim smiješkom se javi.
Kroz sve nedaće može da nas vodi
i pokaže svoj izraz pravi.

Nekad je topla, nekad slatka,
nekad u zelenom vrtu lješkari.
Bude i oštra, bude i kratka,
samo riječ je sposobna za mnoge čari.

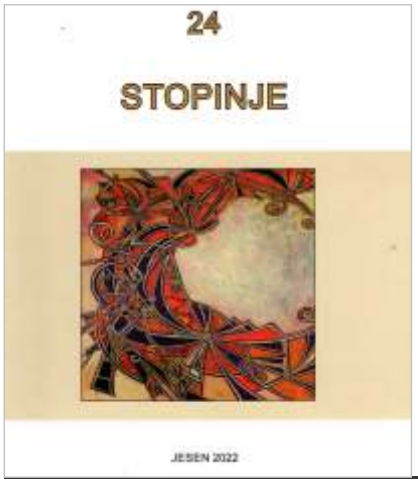

Helena Pirih Rosa

NOSTALGIJA

V tihem šepetu snežink
me poiščejo prsti spomina
vroče drsijo po bokih in pasu
Nisi več isti
nisem več tista
Kot v drugem življenju
se zdi
Snežinke samo so enake
in koraki enako neslišni
A ti nisi več isti
in jaz nisem več tista
Besede iščejo zven
pod napušči se stiskajo
šepet se izgublja
in veter išče veje
da bi se vanje zapletel
Poti so tihe
bele
prsti spomina tipajo
v prazno

NOSTALGIJA

U tihom šapatu pahuljica
traže me prsti uspomena
toplo klize po bokovima i struku
Nisi više isti
nisam više ta
Čini se kao da smo
u nekom drugom životu
Pahuljice samo su iste
I koraci isto nečujni
A ti nisi više isti
I ja nisam više ta
Riječi traže zvon
pod strehom se stišću
šapat se gubi
i vjetar traži grane
da bi se u njih zapleo
Staze su tihe
bijele
Prsti uspomena pipaju
prazninu

Jože Kopriva: Prem

Jože Kopriva: Premski grad

Danica Pardo

HIŠA ŠTIRIINDVAJSET

V praznih oknih mesečina.
Že dolgo streha je nebo.
Ob zid so vrata prislonili.
Sinice v latniku pojo.

Vse je prazno, pusto, gluho,
se zgodbe pišejo drugje.
Malokdaj na klanec, v hišo
pridejo ljudje.

Času ukradla sem spomine,
ko nekoč cvetela je pomlad.
V dom na klancu, vsak večer,
ljubezen je šla spat.

KUĆA DVADESET I ČETIRI

U pustim prozorima mjesečina.
Već dugo nebo je krov.
Na zid su vrata naslonili.
Još samo sjenica zov.

Sve je prazno, pusto, gluho,
zarasle su i staze.
Rijetko na brijeg, u kuću
ljudi dolaze.

Vremenu sam ukrala uspomene,
kada su proljeća cvala.
U domu na brijegu, tada je
ljubav noćivala.

Knjige za mlade čitaoce

Ne prevodilačkom seminaru slovenske književnosti – i bosanski jezik

Na ovogodišnjem međunarodnom prevodilačkom seminaru slovenske književnosti, održanom u prvoj polovini jula u Ljubljani i Mariboru, u organizaciji **Javne agencije za knjigu** i **Društva slovenskih književnih prevodilaca**, pažnja je posvećena i bosanskom jeziku. Učesnik ove evropske književne svetkovine bio je i naš urednik, književnik i prevodilac **Ismet Bekrić**, koji je inače dosad preveo više djela slovenskih autora, među kojima su i Dragotin Kette, Srečko Kosovel, Boris A. Novak, Breda Smolnikar i dr., a priredio je i preveo i antologiju slovenske poezije za djecu. Prevod njegove knjige proze Brede Smolnikar »Pupoljci« (Popki) dobio je i nagradu »Mala vila«, priznanje međunarodnog sajma knjiga u Sarajevu i izdavačke kuće »Lijepa riječ«.

Ovogodišnje drugovanje prevodilaca bilo je posvećeno novim značajnim knjigama iz slovenske dječje književnosti: **»Štiri črne mravljice«** Anje Štefan (»Mladinska knjiga«), **»Ava«** Suzane Tratnik (»Mladinska knjiga«), **»Ognjeno pleme«** Igora Karlovšeka (»Miš«) i stripovane proze **»Tik je šel v gozd po drva«** Rama Cunte. Ove knjige svakako preporučujemo našim mladim ljubiteljima dobre proze, a i starijima, jer su zanimljive, maštovite, otvorene, i uvijek na nekom tragu novih literanih prostora. U ovom broju »Latica« donosimo nekoliko izbrušenih i duhovitih, te poetičnih i bistroumnih razmišljanja o (su)životu u ovom svijetu. Knjigu je nadahnuto ilustrovao Tomaž Lavrič. Za objavljivanje ove knjige već postoji interes u BiH – u izdavačkoj kući »Lijepa riječ«, koja je već objavila dvije knjige koje je Ismet Bekrić preveo sa slovenskog jezika: »Bajka putuje u svijet« Borisa A. Novaka i »Pupoljci« Brede Smolnikar.

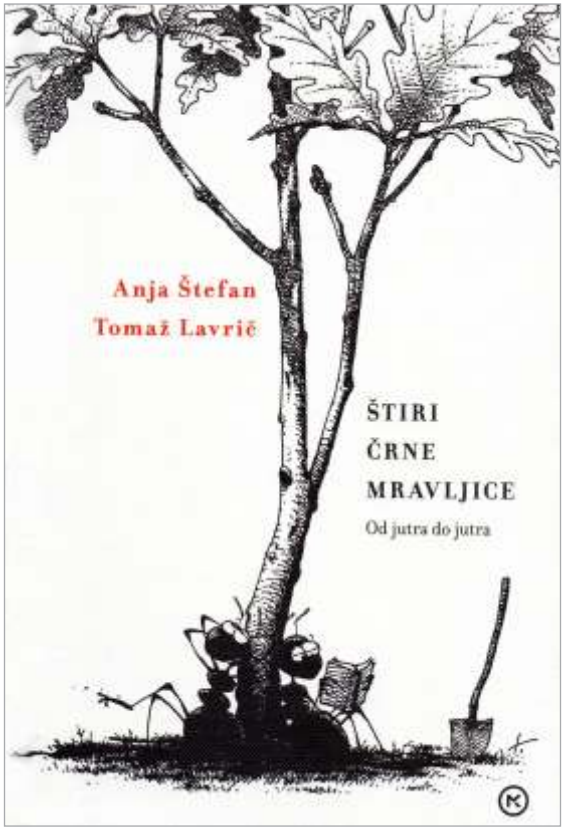

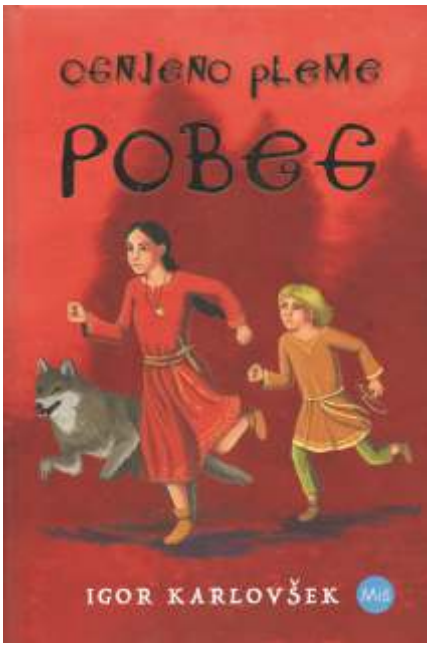

Četiri crne mravice

Od jutra do jutra

Prevod: Ismet Bekrić

JUTRA

»Imam problem,« je rekla prva črna mravljica.
»Res?« je pogledala druga.
»Že spet?« se je nasmehnila tretja.
»Velik?« je rekla četrta.
»Še kar. Tako rada imam jutra. Za vse so najbolj prava: za sprehode, telovadbo, branje, slikanje, pisanje in za vrt, skratka – za vse, ampak vse ne gre. Ne vem, kako naj jih podaljšam.«
»Res problem.«
»Špičast, ne okrogel.«
»A mogoče je imam rešitev zate«, je namignila četrta.
»Glej: kdor ima preveč idej, naj vstaja malo prej.«

JUTRA

»Imam problem,« rekla je prva crna mravica.
»Zaista?« zraknula je druga.
» Zar opet?« nasmjehnula se treća.
»Veliki?« izustila je četvrta.
»Još kako. Tako volim jutra. Za sve su najbolja: za šetnje, vježbanje, čitanje, slikanje, pisanje i za vrt, ukratko – za sve, ali sve to ne ide. Ne znam, kako da ih produžim.«
»Zaista problem.«
»Okruglo, pa na ćoše.«.«
»Možda za tebe imam rješenje«, namignula je četvrta.
»Vidi, ko ima više ideja i planova, neka ustaje prije zadnjih snova.«

JEZIKI

»Kolikor jezikov je na svetu,« je rekla prva črna mravljica. »In prav vsakega bi lahko razumela, če bi bila od tam doma. A nisem. Občudujem vsakogar, ki jih zna več, recimo štiri, pet. Kako si s tem odpira svet.«
»Najbrž res,« je rekla druga. »Ampak… jaz jih pač ne znam.«
»Jaz tudi ne,« je primaknila tretja, četrta pa se je zamislila in rekla:
»Kako da ne?! Poznamo jezik vetra in šumenje trav. Poznamo petje črička, murna, kosa. Na daleč ločimo brenčanje raznih muh. Ni tudi to posluh za govorice? Smo pač za tukajšnje odtenke. Vrtimo se skoz travniške pomenke, ti nam vstopajo v ušesa in srce. Marsikdo je gluh za govorice, ki živijo manj opazno. Niso tudi to jeziki? Vsidrani so v zemljo, stkani iz življenja z njo. To kar znamo, drage moje, je pomembno in lepo.«

JEZICI

»Koliko je jezika na svijetu,« rekla je prva crna mravica.
»I upravo svakoga bih razumjela, ako bi tamo bio moj dom. A nije. Kapu dolje svakom, ko ih zna više, recimo četiri, pet. Kako mu se samo otvara svijet.«
»Valjda, uistinu,« rekla je druga. »Ali… ja ih, ipak, ne znam.«
»Ni ja,« dodala je treća, a četvrta se malo zamislila i rekla:
»Kako da ne?« Znamo jezik vjetra i šum trave. Znamo pjevanje cvrčka, popca, kosa. Na daleko raspoznajemo zujanje raznih muha. Zar nije to osjećaj za glasove? Tu smo, za nijanse. Vrtimo se kroz travnate razgovore, ulaze nam u uši i srca. Mnogi ne čuju govorice, ako ih ne osluškuju. Nisu li i to jezici? Usidreni su u zemlju, protkani s njom snažno. To, što znamo, drage moje, čudesno je i važno.«

VSAKDANJOST

»Rada lovim zadnje sončne žarke,« je rekla prva črna mravljica. »Rada jih gledam. K brinu se stisnem in strmim v zlato daljavo. Vseeno mi je, kdo hodi mimo in kaj si misli. Tiho gledam, se medim in včasih se mi kaj posveti… «
»Kaj?« je rekla druga in tudi ostali dve sta radovedno dvignili oči.
»Recimo to, da je vsakdanjost moja pot,« je rekla prva. »Da je lepot na njej zadosti. Le bosti se ne smem z nergači, ki množijo žolč. Stran, si rečem in gradim lupino. Iz sončnih vzhodov in zahodov.Vsak dan jih ujamem v oči. Zato se mi vsakdanjost tiho tihceno blešči.«

SVAKODNEVLJE

»Rado lovim zadnje sunčeve zrake,« rekla je prva crna mravica. »Rado ih gledam. Uz brin se stisnem i stremim u zlatne daljine. Svejedno mi je, ko prolazi mimo i šta misli. Tiho gledam, razmišljam i ponekad mi se nešto i prosvijetli… «
»Šta?« rekla je druga, a i ostale dvije radoznalo su uzdigle pogled.
»Recimo to, da je svakodnevlje moja put,« rekla je prva. »Da je u njemu ljepota dosta. Samo se ne smijem bosti sa zakeralima, koji stvaraju žuč. Stran, kažem sebi i stvaram omotač. Od sunčanih istoka i zapada. Svakoga dana ih moj pogled upija. Zato mi svakodnevlje tiho tihano zasija.

Knjige koje ne šute

Selma Skenderović, nagrađena slovenska autorica na Sajmu knjiga u Sarajevu: V bistvu nismo toliko različni med seboj, kot si mislimo, da smo, le ne poznamo se dovolj dobro…

Ovogodišnji, aprilski, međunarodni sajam knjiga u Sarajevu, već 34., bio je i u znaku autora, zapravo autorica, iz Slovenije: književnica Valerija Skrinjar Tvrz, koja je s ponosom isticala da ima dvije domovine, Sloveniju i Bosnu i Hercegovinu, nagrađena je – za svoju **Bosansku trilogiju** – glavnom nagradom ove svetkovine knjige, a mlada prozaistka Selma Skenderović za svoj prvjenac, zbirku priča **Zašto šutiš, Hava? (Zakaj molčiš, Hava?)**., zasluženo je primila nagradu za najboljega mladog autora/autoricu, koju je sa slovenskog jezika na bosanski prevela baš Valerija Skrinjar Tvrz, koja nas je, nažalost, napustila sredinom jula ove godine, ostavljajući bogat književni opus i svoju beskrajnu plemenitost.
Zamolili smo nagrađenu književnicu Selmu Skenderović da nam za ovaj broj »Latica« napiše svoj osvrt i odabere odlomak iz knjige »Zakaj molčiš, Hava?«, u izvorniku i prevodu.

Piše: Selma Skenderović

Ko smo se z literarno producentko na JSKD-ju Barbaro Rigler in njeno namestnico Tatjano Vidmar vrnile s knjižnega sejma v Sarajevu, sem zapisala, da je sejem name naredil velik vtis. Bosanski avtorji in avtorice ter založniki so me sprejeli kot že uveljavljeno avtorico, prejela sem nagrado za najboljšega mladega avtorja/avtorico 2022, spoznala sem prevajalko, ki že dela na nemškem prevodu moje knjige, ostale mlade avtorje in avtorice, ki izdajajo knjige pri založbi *Lijepa riječ* (mogoče bomo koga kmalu brali v slovenščini), veleposlanika RS v Sarajevu, predsednico Slovenskega kulturnega društva Cankar, povabili so nas tudi na obisk slovenskega veleposlaništva. Veliko dogodkov je bilo povezanih s Slovenijo – Valerija Skrinjar Tvrz je prejela nagrado za založniški projekt leta, izdajo *Trilogije o Bosni*, ki je že razprodana, predstavljali smo mojo knjigo *Zakaj molčiš, Hava?* – na predstavitvi je bilo skoraj toliko ljudi kot na predstavitvah v Sloveniji (tudi moj stric in moji sestrični!), ena od založb je pripravila tudi *hommage Josipu Ostiju*. Valerija mi je rekla, naj pohitim s pisanjem druge knjige, da jo lahko prevede v čim krajšem času. Takrat še nisva vedeli, da bo to najino zadnje srečanje. Sredi poletja nas je zapustila.

Nagrada za najboljšega mladega avtorja/avtorico in predstavitev moje zbirke na knjižnem sejmu v Sarajevu sta zame potrdilo, da sem s svojimi zgodbami dosegla tako slovenske kot tudi bosanske bralce. Tiste, ki so, in tiste, ki niso vpeti v obe okolji – slovensko in bošnjaško. Ko sem knjigo pisala, se mi je namreč zdelo, da jo bo težko razumel nekdo, ki ni vpet v omenjeni okolji. Ko je bila že objavljena, mi je postalo jasno, da jo lahko razumejo tudi Slovenci, Bosanci, Črnogorci, Albanci … V bistvu nismo tako različni med seboj, kot si mislimo, da smo, le ne poznamo se dovolj dobro. Dejstvo je, da je lahko angažirana literatura dobra priložnost in idealna platforma za odprt dialog med mladimi, zakaj ne bi bila tudi med političnimi akterji in institucijami, vse z namenom preseganja razlik, boljšega poznavanja in medsebojnega povezovanja.

Sa promocije u Sarajevu: Valerija Skrinjar Tvrz, Šimo Ešić i Selma Skenderović

»Nano, ujesen ću opet doći«

Odlomek iz knjige »Zakaj molčiš, Hava?« / »Zašto šutiš, Hava?«

Vsakič, ko smo prišli iz Slovenije, nas je čakala pred hišo. Drobna, črnih las in temnih oči. Utrujena od vsega. Z Ibrom sva kar tekmovala, kdo jo bo prvi objel. Verjetno sem bila edina, ki je ta tek razumela tako. Zdelo se mi je, da jo bom zadušila, tako močno sem jo stiskala. Če bi lahko, bi v ta objem spravila tudi objem za rojstni dan, za bajram, za narejen vozniški izpit, za vsako zamujeno priložnost.

Potem je obvezno sledil natančen ogled vsake sobe v hiši. Dotaknila sem se vsake stvari. Preverila, ali so vse na istem mestu, kot so bile nazadnje, ko sem bila tu. Odprla sem vse omare. Pregledala, ali so v njih še vedno moja oblačila, ki jih nikoli nismo prinesli v Slovenijo. Ali so moje igrače še vedno tam. Ali je nona kupila novo posteljnino, mogoče nove zavese, nove preproge. Če je bilo vse na svojem mestu, sem se umirila in nato začela jesti vse, kar sem zagledala. Napolitanke, lokum, halvo, praline, čokolado, sadje, kruh. Pojedla sem tudi tisto, česar ne maram. Da se končno nasitim. Ponovno. Po enem letu.

(iz zgodbe Nana, jeseni spet pridem – Zakaj molčiš, Hava?)

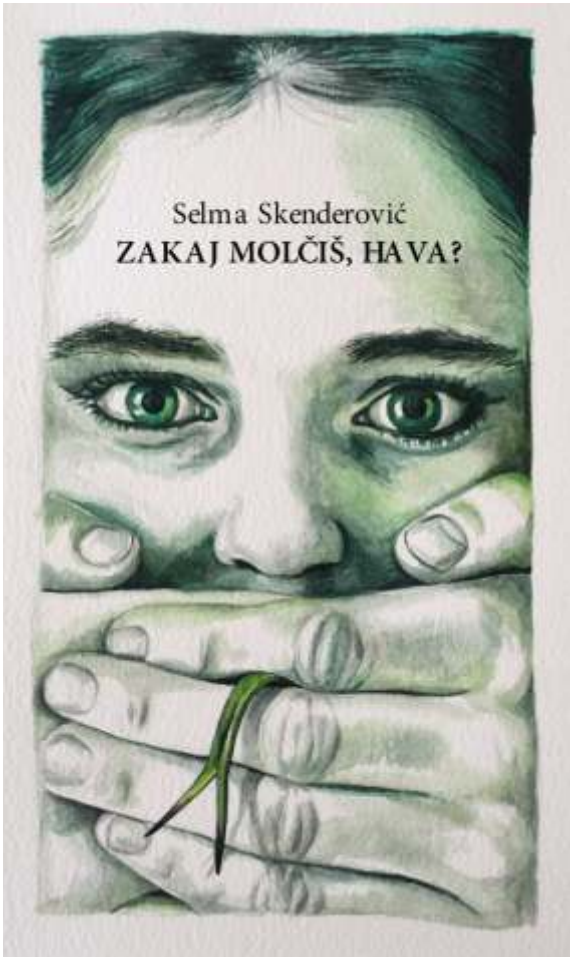

Svaki put kada bismo došli iz Slovenije, čekala nas je ispred kuće. Sitna, tamne kose i tamnih očiju. Umorna od svega. Ibro i ja smo se takmičili ko će je prvi zagrliti. Vjerovatno sam jedino ja na taj način razumjela tu žurbu. Činilo mi se da ću je ugušiti, tako sam je jako grlila. Da je bilo moguće, ja bih u taj zagrljaj stisnula zagrljaj za rođendan, za Bajram, za položen vozački ispit, za svaku propuštenu priliku.

Nakon toga bi uslijedilo obavezno izviđanje svih soba u kući. Dodirnula sam svaku stvar. Provjerila da li je sve na istom mjestu kao kada sam posljednji put bila tu. Otvorila sam sve ormare. Kontrolisala da li je u njima još moja odjeća, koju nikada nismo odnijeli u Sloveniju. Da li su moje igračke na mjestu? Da li je nana kupila novu presvlaku za krevete, možda nove zastore ili tepihe? Smirila bih se ako sam sve našla na svom mjestu i onda počela jesti sve što sam ugledala. Napolitanke, lokum, halvu, praline, čokoladu, voće, kruh. Čak sam pojela i stvari koje ne volim. Da se najzad sita najedem. Ponovo. Nakon godinu dana.

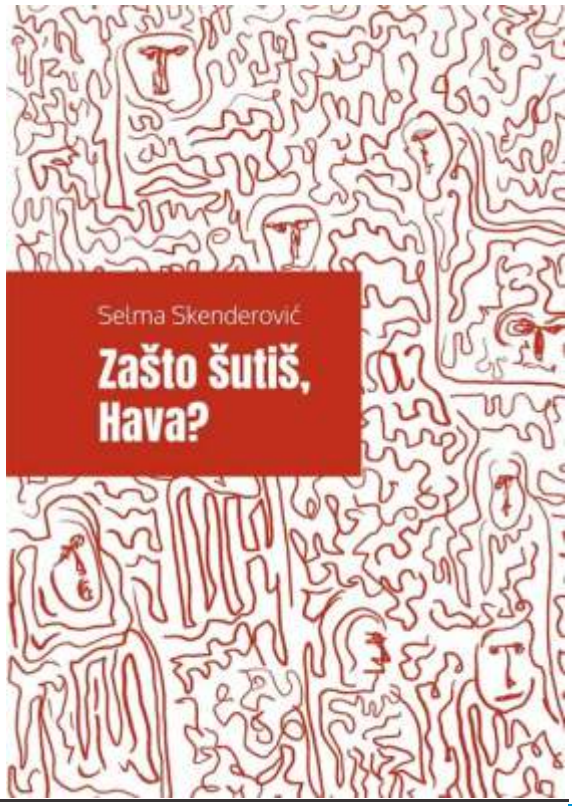

Jezik je kuća otvorenih vrata

Večjezičnost Alene Begić, koja je za svoju priču dobila nagradu Lapis Histriae

Bosanka, rođena u Njemačkoj, gdje se i školovala u ozračju dva jezika, a sada sa adresom u Sloveniji, u kojoj završava magisterij filozofije i uporedne književnosti u Ljubljani. Na bosanskom jeziku piše priče, kratku prozu, a na slovenskom filozofske eseje. Višeslojnost života i stvaralaštva otvorili su joj i nove mogućnosti u jeziku, tako da sve više afirmira i jedan novi pojam, novo bogatstvo – večjezičnost.

Ta »večjezičnost«, slojevitost, tragalaštvo, dolaze do izražaja i u njenoj novoj priči, za koju je dobila značajno priznanje – **nagradu Lapis Histriae** za najbolje kratku prozu na **Forumu Tomizza** u Umagu.

To je **Alena Begić.** Autorica jedne dobro prihvaćene knjige priča objavljene u izdavačkoj kući Durieu u Zagrebu, i dobitnica već četiri nagrade na raznim natječajima za priče.

Za Alenu Begić jezik je, kako bismo rekli, »kuća otvorenih vrata« i »širokih pogleda«, kakve su i kuće u njenom bosanskom, krajiškom zavičaju, Cazinu, iz kojih inače gledaš na sve strane, upijaš razne poglede i utiske, pa se tako susrećeš i sa zovima i izazovima.

Različni načini mišljenja, pogleda, sredina, inspiracija, traže i drugačne jezike, koji se prepliću i stvaraju tu višeslojnost i višejezičnost.

Vjerujemo, da ćete tu večjezičnost i otvorenost osjetiti i u ovim odlomcima iz njene nagrađene priče, radosni da naše »Latice« dobivaju nove boje.

Psiholog mi je rekao da je to sve zbog toga što ne mogu podnijeti istinu. Ali ja ne mislim da u istini postoji bilo kakav problem (štaviše, smatram da uopće nemam nikakvog problema, ali to je teško objasniti ljudima koji žive od tuđih problema). Kako bi mogao u istini postojati problem? Ona jednostavno postoji bez ikakvih problema, jer ako bi ga imala, onda ne bi mogla postojati. Meni osobno istina nikad nije smetala. Najzad, ne bi imalo nikakvog smisla ni da mi smeta, pošto bi i dalje bila onakva kakva je.

Ono što meni smeta kod stvarnosti jeste kada istina ne može doći do svoje realizacije. Na primjer, kada se mora desiti, ali se ne dešava zbog nekog određenog razloga ili više njih. Treba joj dugo vremena da se desi. Kada ispričam ljudima kako me živcira ta stvarnost što neprestano odugovlači, oni mi kažu kako ja to lažem samoj sebi i ne prihvaćam istinu, izmišljajući neku alternativnu realnost koja ne postoji.

Ali iskreno, to su glupi ljudi koji žive u snovima i ne znaju šta govorim. Jer, kada bi se radilo samo o alternativnoj realnosti, onda se ona uopće ne bi desila, već bi ostala u mogućnosti. Ali ova istina o kojoj ja govorim uvijek se desi, samo joj treba jako dugo vremena da bude tako. To vrijeme koje se nesuvislo vuče i bezveze prolazi prije nego što se ta istina napokon izrazi uvijek je jako naporno za mene. Jer, prije nego što se ona izrazi, ljudi oko mene žive u nekoj kvaziistini koju smatraju pravom i to me nervira. Tako i mene često optužuju da sam paranoična i da stalno nešto prizivam unaprijed. Kao da sam nekakva vračara, a za to svi znamo da ne postoji u pravom smislu te riječi.

„Jeste li možda pomislili da svojim strahovima privlačite u vaš život baš ono čega se najviše bojite?“ rekao mi je jednom psiholog (kažem rekao, jer on misli da je jako pametan, pa uopće ne postavlja pitanja, već daje samo odgovore).

Usput da napomenem, ne znam jesu li gori muški ili ženski psiholozi. U svakom slučaju, i jedni i drugi opsjednuti su čovjekom. To smatram najvećom bolešću današnjice. Ne znam kakav moraš biti da te pored svih stvari na ovom svijetu i izvan njega zanima čovjek. To ne kažem sa nikakvom lažnom skromnošću (ljudi uvijek vole govoriti kako su mali i ništavni naspram velikog svijeta, a sve rade kako bi se još povećali u očima samih sebe – *samo pogledajte kako smo mali i ništavni, toliko mali i ništavni da smo tu ništavnost čak i izmjerili u odnosu do drugih planeta i sunčevog sistema*, kažu).

Kada sam kao učenica sjedila na času geografije, bilo mi je isto kao kada sam sjedila na časovima vjeronauke. Jednom nam je profesorica pokazala neke planete (Jupiter, Veneru – uglavnom one veće i sve crnilo oko njih) pa je onda pokazala Zemlju.

Nagrada Lapis Histriae 2023

Neočekivana smrt

Napisala: **Alena Begić**

„Vidite kako mala je ova Zemlja, kao točka“, rekla je. „A onda zamislite kako ste vi mali u njoj. A zatim zamislite kako je malen taj vaš problem zbog kojeg ne možete spavati. On je nevidljiv, sasvim nebitan!“ rekla je velikim očima vrebajući po učenicima, koji su tada blago uzdahnuli, kao da su nešto novo saznali o sebi i svijetu.

Tog dana je mene uhvatila nekakva ljutnja da sam jedva došla sebi. Pitala sam se kakvo stvorenje moraš biti da si izmislio znanost, napravio raketu i pripremio svu posadu samo da bi mogao otići izmjeriti stupanj svoje bitnosti u svemiru. Onda otkriješ planete i sunčev sistem, pa sve to crnilo oko sistema i ti to upotrijebiš kao parabolu za svoju nebitnost. Ali najgori su ipak oni koji se ne mogu odlučiti o svojoj bitnosti ili nebitnosti. Prvo kažu kako su mali i nebitni, pa im bude lakše zbog njihovih problemčića; a onda se suoče sa suprotnim problemom, jer, ako nisu bitni njihovi problemčići, tome logično slijedi da ništa drugo također nije bitno, pa nemaju nikakvog razloga da žive. Ako ništa drugo, njihovi problemčići im barem daju utisak da je nešto bitno za život. Zato su izmislili stres i kortizol, koji stvaraju dobre utiske i čovjeku pružaju iluziju bitnosti.

Onda beskonačno raspravljaju i navode kako svemirom vlada slučaj, kako je sve to puka materija u kojoj nema ništa, jer ne mogu zamisliti da nešto drugo ima svoj smisao, ako ga već nemaju oni. Najzad, oni zamišljaju da sve mora imati smisao, inače je besmisleno, pa tako optužuju i slučaj, kao da je njega stvarno briga za njihov smisao ili besmisao. I tako se vrte u krugu sa svojim znanstvenim teorijama, u kojima im je uvijek bitna samo čovječija guzica, čak i kad se pretvaraju da je toliko mala i ništavna.

Sama već godinama idem kod psihologa i ništa mi ne pomaže. Ljudi me pitaju zašto uopće idem, zašto ga ne zamijenim, pa onda često zaključuju kako je problem stvarno u meni i tako dalje. No ja idem kod psihologa kako bih si nekako osigurala da ću i dalje biti prihvatljiv član društva. Postoje ljudi koji se sami prijave policiji i prije nego što išta urade. Tako se i ja sama prijavljujem psihologu prije nego što poludim, čisto preventivno.

Koliko god pričala, čini mi se da ovaj psiholog ne može prihvatiti činjenicu da ja nisam žalosna. I da zapravo nemam nikakve „kognitivne distorzije“, već da se desilo ono što sam cijelo vrijeme predviđala kao istinu.

„Znate, bilo je tako čudno svaki dan dolaziti kući i vidjeti ga živog. Bilo je tako neprirodno“, rekla sam psihologu. „Jednog sam dana došla kući i skoro sam ga upitala kako to da se već nije ubio. Ali, zaustavila sam se usred rečenice. Kao da sam najednom shvatila kako je neprimjerena takva rečenica za živog čovjeka. Istini za volju, nije da sam se zaustavila zbog suosjećanja ili nečeg sličnog tome, već čisto zbog toga što ne možeš živog čovjeka tek tako pitati zašto je još živ. Pitanje malo nije na mjestu, pošto živi ljudi ne znaju zašto su još uvijek živi, kao što trava ne zna zašto je još uvijek trava ili bebe zašto su još uvijek bebe. Takvim pitanjima ih samo zbunjuješ.

Na pitanje uopće nije reagirao, što je još više pojačalo moje čuđenje zbog toga što je još živ. Koji se živ čovjek ne bi osvrnuo na pitanje zašto je još uvijek živ? Takvo pitanje činilo bi mu se čudno ili čak pomalo nasilno u odnosu do njegovog vlastitog života. Možda bi se osjećao čak i krivo, zašto je još uvijek živ ako bi mogao biti mrtav kao svi ti drugi, mrtvi ljudi? Po čemu je baš on zaslužio da bude živ? Odsustvo njegove reakcije dodatno je potvrdilo moje uvjerenje da je njegov život sasvim neprirodan – da je to, da je to što je on još uvijek živ, sasvim neprirodno. Možda me nije dobro čuo, pa zbog toga nije reagovao na pitanje – no nije gluh i kada bi nekako sudjelovao u životu, upitao bi me šta sam htjela reći ili zašto sam se tako naglo zaustavila. Ali on nije pokazao nikakvo zanimanje. To je dodatno potvrdilo moju hipotezu o neprirodnosti njegovog života.“

. . .

Da ne dužim, na kraju sam ga ipak našla mrtvog. Ne zbog samoubojstva, već, kako je obdukcija kasnije pokazala, zbog srčanog udara. Valjda je toliko presjedio pred televizorom te svom dušom i tijelom ispunjavao život čovjeka-biljke, da je umro. „Kako ostvariti samog sebe, a da ne umreš“, upitala sam tada i psihologa više puta, jer me to mučilo. „Vidite li šta sam cijelo vrijeme govorila?“

Nakon njegove smrti, shvatila sam da nisam luda i da zapravo imam dar koji ne bi htjeli imati svi ljudi.

Ja naime mogu unaprijed naslutiti za koga je prirodno da živi, a za koga je prirodno da umre. Za mog muža je bilo tako prirodno da umre, kao da je bio upravo rođen za to. Mada je način njegove smrti bio malo neprirodan za njega. Pošto sam očekivala nešto drugačiju smrt za njega, kako se već zna.

(Odlomci)

VEZENI MOST

Tekst: Nasiha Kapidžić Hadžić

Muzika: Haris Abdagić

jskd
JAVNI SKLAD REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA KULTURNE DEJAVNOSTI

LaTice
prilog za književnost i jezik

Bošnjački kulturni savez Slovenije / Bošnjaška kulturna zveza Slovenije
Tržaška 2, 1001 Ljubljana
Za izdavača: Elvis Alukić
Prilog uredio: Ismet Bekrić, književnik i prevodilac
Projekt: Beseda kot soseda – Besjeda kao susjeda
Grafička priprema i štampa: Grafična delavnica »Bor« Ilirska Bistrica

email: info@bkzs.si
Matični broj: 1161148
Poreski broj/Davčna številka: 18322697
Tran. račun: NLB SI56 02083-0090659476